

європейський простір вищої освіти., 2009. – С. 18-19. Див. також: Братаніч Б.В., Карцев А.А. Філософські аспекти формування нової парадигми вищої освіти в Україні // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Тез. міжнар. наук.-практ. конф. - К., 2006. - Ч. 1. - С. 54-56.

2. Огаренко В.М. Недержавна вища освіта в Україні: перше десятиліття: історичний нарис. – Запоріжжя: РПВ “Видавець”, 2000. – 164 с.

3. Медведчук С., Романчук Я., Ханик Я., Якимів І. Актуальні проблеми приватної вищої освіти в Україні. – Л.: Академічний експрес, 1997. – 245 с.

4. Добрянський І.А., Постолатій В.В. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). – Кировоград, 1998. – 148 с.

5. Стетар Дж. Оновлення та реформа вищої школи: приватна вища освіта в Україні у 1991-1996 рр. – К., 1996. – 32 с.

6. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі. – Х.: Основа, 2000. – 256 с.

7. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант: Монография / Мин-во образования Украины / ХГИ “НУА” // Под общ. ред. В.И.Астаховой. – Х., 2000. – 464 с.

8. Lewis D., Hendel D., Demyanchuk A. Private Higher Education in transition countries (Приватна вища освіта в перехідних країнах). – К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2003. – 98 р.

9. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 1991 – 2006 рр.: Наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Упоряд.: Л. О. Пономаренко, І. П. Моїсеева, Л. І. Ніколюк, О. С. Микитенко; Наук. ред. П. І. Рогова; Наук. консультант Б. І. Корольов; Бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко. – К., 2008. – 487 с.

10. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Наказ Міністерства освіти і науки України. № 48 від 23. 01. 2004 р.

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ШВЕЙЦАРІЇ

УДК: 378
Черток Л.П.

Освіта дорослих є однією із складових європейської програми «Освіта впродовж життя» на 2007-2013 роки. Європейські країни, у тому числі Швейцарія, приділяють цій сфері особливу увагу.

Сучасна система неперервної освіти у Швейцарії є продуктом численних дискусій та обговорювань, започаткованих Міжкантональною Конференцією Керівників Відділів Освіти Дорослих та запропонованих державним органом влади – колунам, кантонам та Конфедерації – у 90-х роках минулого століття.

Федералізм, демократія, поступова децентралізація системи освіти у Швейцарії сприяють ефективному переходу системи освіти дорослих на сучасний рівень у відповідності до економічних та соціальних потреб цієї країни.

Ключові слова: *освіта дорослих, неперервна освіта, Конфедерація, кантон, децентралізація освіти.*

Образование взрослого населения – это одна из составляющих европейской программы «Образование в течение всей жизни» на 2007-2013 годы. Европейские страны, в том числе Швейцария, уделяют этой сфере особое внимание.

Современная система непрерывного образования в Швейцарии является продуктом многочисленных дискуссий и обсуждений, инициированных Межкантональной Конференцией Руководителей Отделов Образования Взрослых, предложенных к рассмотрению органам государственной власти – коммуна, кантонам, Конфедерации – в 90-х годах прошлого века.

Федерализм, демократия, постепенная децентрализация системы образования в Швейцарии благоприятствуют эффективному переходу системы образования взрослых на современный уровень, отвечающий экономическим и социальным потребностям этой страны.

Ключевые слова: образование взрослых, непрерывное образование, Конфедерация, кантон, децентрализация образования.

Adult education is one of the constituents of the European Programme “Lifelong education” 2007-2013. European countries, including Switzerland, pay special attention to this sphere.

The modern system of continuing education in Switzerland is the result of numerous discussions initiated by the Conference of Heads of Adult Education departments of cantons and proposed for consideration to bodies of state administration –municipalities, cantons, Confederation- in the 90ies of the last century.

Federalism, democracy, gradual decentralization of the system of education in Switzerland are favourable for the effective transition of adult education to the modern level corresponding to economic and social needs of this country.

Key words: adult education, continuing education, Confederation, canton, decentralization of education.

У сфері неперервної освіти дорослих громадян країни Європи, в тому числі Швейцарія, керуються положеннями Болонської Декларації «Освіта впродовж життя», а також Європейською програмою «Formation tout au long de la vie» – «Освіта впродовж життя» на 2007–2013 роки, яка погоджується з кон'юнктурною економічного розвитку, і приділяють велику увагу освіті дорослих [2; 3; 6].

Для цілеспрямованої інтеграції на ринок праці або розширення компетенції в галузі, що є суміжною з галуззю першої освіти, значна кількість швейцарців починає навчатися після отримання базової освіти у таких закладах, як: університети, вищі спеціалізовані школи, вищі педагогічні школи тощо, що пропонують додаткову освіту.

Дослідження, що було проведено Федеральним статистичним бюро [5, с. 5], відображає загальний стан про ставлення дорослого населення Швейцарії до неперервної освіти протягом весни 1995 року – весни 2000 року. У квітні 2000 року 39% резидентів Швейцарії віком від 20 до 74 років навчали-

ся на різноманітних курсах неперервної освіти. Цей річний показник є практично незмінним протягом усього терміну, що розглядався раніше. Навчання на цих курсах здебільшого пов'язувалося з професійними мотивами. За даними цього ж Федерального статистичного бюро у період між 1999 і 2000 рр. приблизно 1,9 млн. дорослих швейцарців пройшли щорічне навчання на курсах; ця цифра іноді доходила до 2,7 млн. людей, і загалом становить 1223 млн. навчальних годин.

Отже, метою даного дослідження є узагальнення особливостей розвитку системи неперервної освіти Швейцарії для подальшого застосування її позитивного досвіду у цій сфері в Україні.

Актуальність цієї проблематики зумовлена як особливостями самого об'єкту дослідження – системи освіти дорослих, яка чутко реагує на потреби суспільства, так і зовнішніми факторами – міжнародними, економічними та політичними процесами сьогодення та європейським вектором України в освітньому просторі.

Проблеми неперервної освіти почали обговорювати у Швейцарії досить пізно – у 70-ті роки ХХ сторіччя. Стаття Конституції з питань освіти взагалі, яка крім усього іншого мала гарантувати право на те, що раніше називалося «освіта, яка періодично поновлюється», на національному рівні не була прийнята Всенародним референдумом до 1973 року.

Термін «освіта, що періодично поновлюється» зараз не вживається, оскільки був замінений терміном «післядипломна освіта», проте він позначає право кожної дорослої людини Швейцарії, яка займається професійною діяльністю, на періодичне підвищення рівня професійної (фахової) компетенції під час сплачуваної відпустки. Сьогодні також вживається термін «неперервна освіта», що раніше позначав освіту дорослих, яку набувала людина у вільний від роботи час. У галузі неперервної освіти відповідальність за це тепер несуть різні федеральні заклади, що визначено у федеральних і кантональних законах і регламентаціях. На рівні конфедерації ці регламентації з неперервної освіти стосуються професійної освіти і вищої школи, інші спрямовані на заохочення розвитку культури, або пов'язані з заходами про набуття нового фаху в межах Закону про страхування від безробіття.

У швейцарській законодавчій системі вживаються поняття: «загальна освіта дорослих» (*formation generale des adultes*), «освіта дорослих» (*formation des adultes*); фахова (професійна) неперервна освіта (*formation continue orientee vers la profession*), що є частиною професійної освіти. Освіта дорослих без безпосереднього зв'язку з фахом належить, перш за все, до компетенції кантонів. Неперервна фахова (професійна) освіта, у вузькому розумінні, спрямована на поновлення кваліфікації з метою виконання професійної діяльності, є предметом компетенції Конфедерації. У галузі неперервної освіти Швейцарія віддає перевагу принципу вільного ринку, а не регламентуючим вказівкам уряду. Тому недивно, що ця галузь є найменш скоординованою і регламентованою з усіх галузей освіти. Як наслідок, неперервна освіта знаходиться під сильним впливом приватного сектору.

У 1995 році Конфедерація здійснила кроки щодо дій на основих «Федерального звернення, що стосується заходів, які сприяють неперервній освіті» [7]. Ця акція спрямована на досягнення двох цілей: на економічному рівні,

мова йде про брак кваліфікованих фахівців; на соціальному — про те, щоб завдяки неперервній освіті забезпечити ті спеціалізації, що є потрібними у період прискорених технологічних змін або швидкого об'єднання нових галузей знань. Отже, навчання протягом усього життя перетворюється у життєву необхідність.

Відповідальність у сфері законодавства, де йдеться про педагогіку або про статус персоналу системи освіти, належить кантонам, починаючи з дошкільного періоду до університетського. У країні немає міністерства освіти на національному рівні. Координація між кантонами здійснюється не вищими органами влади, а «Конференцією директорів кантональних органів народної освіти Швейцарії» (КДНО, з французької мови CDIP- Conference suisse des directeurs cantonaux de l'instruction publique). КДНО — це конвенційна структура, що діє на підставі консенсусу, яка розробляє «конкордати», що встановлюють загальні правила, наприклад: визнання дипломів, визначення обов'язкового шкільного віку в шість років чи мінімальна дев'ятирічна кількість років шкільної освіти. Метою міжкантональної координації є також зменшення розбіжностей [1, с. 199—213].

У 1994 році у межах КДНО створено «Міжкантональну Конференцію Керівників відділів Освіти Дорослих» — МККОД (від французького Conference intercantonale des responsables de la formation des adultes), метою якої було зміцнення позицій освіти дорослих у системі освіти Швейцарії та свідчило про необхідність сукупних дій кантонів у цьому напрямі. Завданням МККОД було: 1) обмін досвідом та сприяння контактам між кантонами та мовними регіонами; 2) збір, обробка та подання базових документів щодо освіти дорослих, у згоді з іншими інституціями, що активно працюють у цій галузі; 3) розвиток головних концепцій політики освіти дорослих; 4) підтримка міжнародних контактів.

Ця Міжкантональна Конференція (МККОД) зіграла вирішальну роль у ставленні сучасної неперервної освіти Швейцарії: так, у квітні 1998 року на Пленарній Асамблеї у Бальшталі заслухано та ухвалено звіт членів Бюро МККОД, що представляли кантони Швейцарії, щодо ситуації з освітою дорослих у кантонах. Складанню звіту передувало ретельне вивчення стану та функціонування неперервної освіти, структури, характеру освітніх пропозицій та можливостей дістатися освіти для різних верств населення.

Звіт адресовано трьом рівням державної влади: комунам, кантонам та Конфедерації, але, в першу чергу, націлено на кантони, які, маючи монополію у законодавчій сфері шкільної освіти, суттєво відставали у сфері освіти дорослих. Надалі, якщо навіть Конфедерація збільшить і поліпшить свою підтримку неперервній освіті, основні завдання вирішуватимуть кантони. У Передмові до звіту наголошується, що освіта дорослих розглядається відтепер як четверта складова швейцарської освітньої системи [5, с. 5].

Звіт базується на двох документах, що представлені у додатках: 1) «Освіта дорослих: стратегія МККОД» (1996 р.), у якому схарактеризовано ситуацію щодо освіти дорослих у Швейцарії на ті роки, й окреслено напрями дій для розвитку та поліпшення цієї ситуації; 2) «Освіта дорослих у кантонах», у якому надано відповіді кантонів на п'ять запитань, що їм адресувала МККОД: 1) позитивні сторони діяльності неперервної освіти у кантоні; 2) існуючі на той час структури та фінансування; 3) законодавча база; 4) вади сфери не-

перервної освіти у кантоні; 5) перспективи діяльності у наступні роки та труднощі, які треба подолати [5, с. 46]. Документ «Освіта дорослих: стратегія МККОД» складається з 8 підрозділів, кожний із яких має в свою чергу 4 параграфи, в яких розглядається а) ситуація на час складання документу; б) ідеальна ситуація; в) сфери можливого та бажаного втручання державних органів; г) сфери можливого втручання МККОД.

Зупинимося на недоліках сфери неперервної освіти, що були відзначені у звіті. У сфері державних структур та ресурсів, що започатковані у неперервній освіті, відзначається, що структури та критерії розвитку освіти дорослих не є чіткими та прозорими, тому що вирішення різних питань із проблем освіти знаходиться у компетенції численних адміністративних органів. Що стосується кантонів, то, оскільки їх компетенції не мають чіткого визначення, їх участь у відповідальності за діяльність цієї сфери освіти має фрагментарний характер. Бракує єдиної законодавчої бази та інфраструктури (спеціальні відділи, служби).

При розгляданні проблеми базової освіти та неперервної освіти дорослих підкреслюється нерівномірний розподіл освітніх послуг між різними верствами населення: основний контингент слухачів курсів для дорослих – це люди, які мають високий освітній рівень. Проте кількість освітніх пропозицій компенсаторного характеру незначна. Існує також очевидний дисбаланс між базовою освітою та неперервною освітою дорослих із точки зору уваги, що їм приділяється, та їх розвитку.

Не вирішені проблеми переходу, прозорості та гнучкості у сфері співвідношення різних рівнів освіти, а саме: 1) сьогодні не гарантується перехід із одного рівня освіти на інший (їх горизонтальна прозорість); 2) визнаються тільки офіційні дипломи й сертифікати та, навпаки, досвід та компетентності, що надбані поза шкільною системою, не враховуються; 3) деякі верстви населення мають певні труднощі щодо одержання неперервної освіти.

Розглядаючи якість освітніх послуг у межах неперервної освіти, автори (Регула Шрайдер Наф, Маргарит Дунц, Мартин Касер, Жозеф Шулер, Жозеф Видмер, Петер Вирт) [5] відзначають надмірне тяжіння до шкільних методів та прийомів викладення (деяке школярство); неможливість виокремити межі освітніх послуг як на рівні кількості, так і на рівні якості; брак загально визнаних та єдиних інструментів оцінювання якості; існування значних розходжень в оцінюванні якості викладання у сфері неперервної освіти та методологічних компетентностей; вибір змісту та методів викладання часто залежить від особистості викладача.

При аналізі проблеми фінансування системи неперервної освіти виокремлюються такі вади: фінансова допомога, що надається державою у цій галузі освіти, є часто немотивованою, має випадковий та нерівномірний характер: університети, що надають освітні послуги дорослому населенню країни, мають вагоме державне фінансування, чого не можна сказати про не університетські структури; освіта дорослих все більш націлена на задоволення потреб ринку.

У галузі різних сфер освіти дорослих констатується велике розосередження освітніх послуг, що призводить до їх нерівномірного фінансування:

· професійна освіта дорослих та їх загальна освіта представляють у цьому сенсі дві абсолютно різні сфери як з точки зору їх фінансування, так і з точки зору їх престижності;

- престижність професійної освіти зумовлена насамперед суто прагматичним підходом (освоєння нових технологій, професійна реінтеграція);
- неперервна професійна освіта на підприємствах має ізольований характер, не має виходу на зовнішні структури.

Говорячи про множинність видів фінансової підтримки неперервної освіти, виокремлюються такі недоліки: існує не виправдана конкуренція між державними та приватними секторами у сфері надання освітніх послуг, при цьому різноманітні організації, що фінансують освіту дорослих, мають тенденцію монополізувати цю сферу, усувати конкурентів (що особливо стосується сфери професійної освіти дорослих) [5].

У галузі наукових досліджень та розвитку простежується:

- 1) ізольований, нерегулярний характер досліджень із проблем освіти дорослих;
- 2) невелика кількість спеціальних кафедр та відділень;
- 3) відсутність плановості, реактивний характер наукових розробок як їх відповідь на зміни, наприклад, в економіці (подолання кризи, реінтеграція безробітних в економіку держави).

За три роки, що минули з часу складання цього документу, Міжкантональна Конференція (МККОД) провела додаткові дослідження в галузі освіти дорослих, значно розширила та конкретизувала аналіз ситуації у цій сфері. Звіт, представлений представниками кантонів у 1999 році, нараховує 19 розділів, кожний із яких має чітку структуру: спочатку формулюються недоліки у сфері освіти дорослих, а потім – пропозиції до їх усунення.

Міжкантональна Конференція (МККОД) розробила пропозиції загального характеру (у вигляді побажань), які за умови конкретних дій державних органів та самої МККОД, що перелічені у 8 підрозділах її стратегії (1996 р.), можуть бути реалізовані у сфері освіти дорослих Швейцарії. Конференція, зокрема, пропонує змінити саму концепцію освіти дорослих, яка розглядалась раніше як особиста справа дорослої людини. Втім, неперервна освіта є справою не тільки індивіда, а й підприємств, професілок та держави в цілому, які сукупно відповідають за її якість та ефективність. Отже, освіта дорослих як четверта складова системи освіти має таку ж саму значущість, що й попередні етапи, при цьому неперервна освіта базується на попередніх етапах та узгоджується з ними у сенсі перерозподілу деяких змістів та методів навчання.

Протиставлення загальної та професійної освіти дорослих, що існує сьогодні, базується на їх різній еволюції, структурі, законодавчій базі. Однак, у зв'язку з тим, що ці два види освіти дорослих часто перетинаються у численних галузях, це протиставлення не має сенсу (курси професійного вдосконалення сприяють як надбанню професійних навичок та вмій, так і формуванню особистості людини та її загальної освіти). Отже, завдання кантонів – гарантувати єдність загальної та професійної освіти дорослих та усунути таким чином різницю, що їх розділяє.

У зв'язку з очевидною диспропорцією у представленості різних груп населення в освіті дорослих (дорослі з високим рівнем освіти мають певні пільги при проходженні неперервного (професійного) навчання, проте особи, що мають низький, або недостатній рівень освіти, повинні самі фінансувати своє

навчання) кантони мають зробити освіту дорослих доступною всім групам населення шляхом підтримки освітніх закладів в їх зусиллях, розширити перелік можливостей надбання освіти якомога більшою кількістю дорослих, незалежно від їх матеріального, соціального статусу та місця проживання.

Принципово важливим у концепції модернізації освіти дорослих є виокремлення соціальних факторів розвитку цієї галузі: неперервна освіта повинна сприяти посиленню демократії, громадянськості, участі громадян у житті країни; усвідомленню згубності забобонів та дискримінації, базова професійна освіта та вдосконалення професійної освіти всіх верств дорослого населення повинні об'єднувати людей та групи людей різного соціального, культурного та географічного походження.

Сучасні промислово-розвинені країни є багатокультурними суспільствами. Отже, навчання впродовж життя необхідне у тому числі і для того, щоб ці різні культури мирно співпрацювали; воно повинне акцентувати увагу на те, що є спільного між культурами, а не на те, що їх роз'єднає. Іншим важливим соціальним фактором розвитку освіти дорослих є усунення ізоляції людей літнього віку (від 65 років), відсоток яких значно збільшився у останні роки. Це можливо здійснити шляхом організації спеціальних освітніх програм, зокрема, відкрити доступ до нових інформаційних технологій, ЗМІ, освоєння яких викликає певні труднощі у людей похилого віку.

Перехід на гнучку систему неперервної освіти, яка б урахувала, з одного боку, швидкі зміни на ринку праці та, з іншого, відповідала б індивідуальним потребам дорослого населення, це наступне завдання кантонів та Конфедерації. Реалізація такого переходу можлива за умови прозорості системи неперервної освіти, модуляризації освітніх пропозицій, створення та визнання проміжних сертифікацій та забезпечення горизонтальної мобільності активного населення. Разом із цим, треба гарантувати якість освітніх послуг, що можлива за умови введення процедури акредитації закладів неперервної освіти, як підстави, з одного боку, для державного фінансування та, з іншого, для розробки засобів керування якістю, загальновизнаних стандартів якості. Цілеспрямована підготовка викладачів для системи неперервної освіти та її організаторів також сприяє підвищенню якості освітніх послуг у цій галузі.

Множинність організацій, що надають послуги з неперервної освіти, та розсіювання компетенцій породжують непотрібну конкуренцію між ними, що гальмує розвиток цієї сфери освіти.

Отже, чіткий розподіл компетенцій та відповідальності між кантонами, комунами, Конфедерацією та приватним сектором у діалозі з федеральними службами та Швейцарською Організацією освіти дорослих (FSEA) є завданням кантонів, які виконують функцію зв'язку та інформаційної платформи.

Підвищення мотивації та розширення якісного складу контингенту слухачів організацій неперервної освіти шляхом усунення перешкод та гарантування освітніх послуг, що враховують потреби та умови життя дорослих людей, це одна з важливих пропозицій кантонів, які для її реалізації пропонують постійно популяризувати освіту дорослих (інформування, допомога в орієнтації в розмаїтті чисельних програм, пропозиції привабливих умов навчання тощо). Особлива увага надається при цьому консультаціям та інфор-

муванню дорослого населення, яке має певні труднощі у виборі необхідного напрямку за причиною різноманітності та численності освітніх пропозицій.

Відставання Швейцарії (на кінець минулого століття) від інших європейських країн у галузі наукових досліджень фундаментального та прикладного характеру та, що дуже важливо, в галузі прогнозування та інновацій значно гальмує розвиток освіти дорослих (на відміну, наприклад, від університетів Європи та Північної Америки, де наявні кафедри та інститути, які займаються проблемами освіти дорослих, у Швейцарії тільки університет Женеви має відповідну кафедру). Отже, розвиток наукових досліджень, особливо прикладної спрямованості, політики планування, яка б ураховувала вплив економічних та політичних змін на формування освітніх потреб усіх категорій населення, інновації та розвиток, що націлені на майбутнє, як у матеріальному плані, так і на рівні ідей, все це має стати проблематикою пілотних дослідницьких проєктів (у тому числі на міжнародному рівні) розвитку освіти дорослих.

У зв'язку зі зростаючою значущістю (економічною та соціальною) неперервної освіти, слід перевірити та переглянути співвідношення загальної та неперервної освіти дорослих із точки зору державного фінансування, яке зосереджено, переважно, на загальній освіті дорослих (щодо фінансування неперервної освіти, то тут діє принцип компліментарності: основна доля – за рахунок приватного сектору, а решта – дуже скромна – за рахунок держави). Отже, кантони пропонують розглядати загальну та неперервну освіту як єдине ціле, з позиції їх фінансування у тому числі.

Упорядкуванню та справедливому розподілу фінансування сприятиме єдина для всіх кантонів законодавча база неперервної освіти. Створені за ініціативою відділів народної освіти спеціальні служби, яким надаються необхідні фінансові та людські ресурси, будуть стежити за виконанням цих законів; діалог та співробітництво між кантонами, комунами та регіонами у галузі неперервної освіти необхідно інституалізувати.

Сьогодні неперервна освіта у Швейцарії здійснюється не лише в університетах, але й у Вищих Педагогічних Школах (ВПШ), створених у 2001 році. Відкриттю ВПШ передувала організація семи Вищих Спеціалізованих Шкіл (ВСШ) у 1997 році. Вони також надають неперервну освіту.

Установи і заклади базової освіти, ВПШ пропонують різні програми й курси неперервної і післядипломної освіти, надають дипломи про поглиблену освіту різної значущості: магістр неперервної освіти (Master of Advanced Studies – MAS), диплом про неперервну освіту (Diploma of Advanced Studies – DAS), сертифікат про неперервну освіту (Certificate of Advanced Studies – CAS). При ВПШ існують також інші програми у галузі прикладних досліджень і розвитку, ресурсні і мультимедійні центри, надання консультаційних послуг.

Згідно з існуючими у наш час критеріями визнання дипломів, при навчанні у системі неперервної освіти, людина здобуває ступінь MAS, отримує мінімум 60 кредитів, якщо мінімум 20% занять проводилося стаціонарно. Навчальні програми можуть пропонувати як «блоки», так і окремі модулі, але обидві форми завершуватимуться написанням магістерської роботи.

Курс занять у системі неперервної освіти також може завершуватися одержанням диплому DAS, якщо мінімальна кількість кредитів становить 30, а

якщо таких кредитів 10, людина отримає сертифікат про неперервну освіту – CAS. Ці дві програми неперервної освіти пропонуються у формі модулів, мають 40% занять, що відповідають вимогам стаціонарної форми. Необхідним є написання наукової роботи фахової спрямованості. Для вступу на таку додаткову форму навчання крім диплома викладача треба мати ще 2 роки професійної діяльності (тобто фаховий досвід) [4, с. 27–28].

Отже, система освіти в Швейцарії змінилася, проходячи різні етапи становлення і зберігаючи при цьому історичні та національні традиції. Вона вийшла на сучасний рівень, який відповідає стандартам та рекомендаціям із забезпечення якості освіти в Європейському просторі вищої освіти. Відповідно до демократичних принципів державного устрою, в Швейцарії продовжується процес децентралізації її освітньої системи.

«Інституціональна» неперервна освіта не підпорядкована Міністерству освіти, як в Україні, проте знаходиться у підпорядкуванні КДНО і МКНО, тобто вона має децентралізований, демократичний характер. Починаючи з 90-х років минулого століття завдяки зусиллям цих установ, зокрема проведенню численних перевірок та аналізу негативних та позитивних сторін діяльності закладів, що надають освітні послуги дорослому населенню, концепція освіти дорослих у Швейцарії починає змінюватися: неперервна освіта більш не розглядається як особиста справа індивіда, а стає справою підприємств, профспілок та держави у цілому, які сукупно відповідають за її ефективність.

Сучасна система освіти Швейцарії є продуктом історичної культури та національних традицій, де переважають дві основні характеристики: федералізм і демократія. Аналіз документів, що створюють законодавче підґрунтя для вищої освіти Швейцарії, а також останніх публікацій із питань особливостей неперервної освіти у Швейцарії, що відображають етапи входження Швейцарії у Болонський процес дозволив з'ясувати характеристики неперервної та післядипломної освіти в Швейцарії, яка охоплює значну кількість дорослого населення. Швейцарія в галузі неперервної освіти надає перевагу принципів вільного ринку. Тому вона знаходиться під впливом приватного сектору, однак держава фінансово підтримує університети, якщо вони зайняті організацією і наданням неперервної освіти.

Вивітлені вище процеси розвитку неперервної освіти Швейцарії, її досягнень та недоліків дають змогу визначити, якою мірою та в яких формах можна доцільно використати цей досвід у системі освіти України.

Література

1. Алферов Ю. С. Образование в Швейцарии: организация и управление [Распределение ответственности за образование в Швейцарии (конфедерация, кантоны, коммуны); организация системы образования; органы управления образованием и школьной координации] / Ю. С. Алферов // Социально-политический журнал. – 1998. – № 2. – С. 199–213.

2. Лавриченко Н. М. Реформування освіти в європейських країнах за умов їх інтеграції / Н. М. Лавриченко // «Шлях освіти», 1997. – С. 20–24.

3. Синенко С. І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / С. І. Синенко. – К., 2002. – 20 с.

4. Etudier en Suisse – Hautes ecoles pedagogiques, COHEP, janvier 2008 (2^e edition) Etat : Brochure d’information, Redaction : Anne Masson Crettaz, Sonja Rosenberg; Editeur : COHEP Bern; Publication : Site internet de la COHEP : www.cohep.ch. – 44 c.

5. La formation des adultes dans les cantons – Documents, suggestions et propositions de la Conference intercantonale des responsables de la formation des adultes (CIRFA), Rapport d’etudes, – Conference suisse des directeurs cantonaux de l’instruction publique (CDIP). – Berne, 1999. – 100 p [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ides.ch

6. Rey-Von Allemen, M., Migration et formation. Perspectives interculturelles. Document № 35 Universite de Geneve, Faculte de Psychologie et des Sciences de l’Education. Section des Siences de l’education. Subdivision «Societes et systemes d’education» Decembre 1993. – 34 p.

7. Statuts de la Conference suisse des directeurs cantonaux de l’instruction publique (Statuts de la CDIP) du 3 mars 2005. – Berne, 2005.

ЯКІСНА ОЦІНКА МУЛЬТИПЛІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА В СИСТЕМІ ІНТЕГРАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

УДК 378.013(330)

Іванченко Б. А.

Стаття містить кількісну та якісну характеристику рівнів сформованості мультиплікативної компетентності майбутнього економіста в системі їхньої інтегративної професійної підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка, інтеграція, результат професійної підготовки, мультиплікативна компетентність майбутнього економіста.

КАЧЕСТВЕННАЯ ОЦЕНКА МУЛЬТИПЛИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ЭКОНОМИСТА В СИСТЕМЕ ИНТЕГРАТИВНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

Іванченко Е. А.

Статья содержит количественную и качественную характеристику уровней сформированности мультипликативной компетентности будущих экономистов в системе их интегративной профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, интеграция, результат профессиональной подготовки, мультипликативная подготовка будущего экономиста.

QUALITATIVE ASSESSMENT OF THE FUTURE ECONOMIST’S MULTIPLICATIVE COMPETENCE IN THE SYSTEM OF INTEGRATIVE PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE ECONOMISTS